

Psihološki i seksualni aspekti veza s velikom dobnom razlikom

Eva Hron

Filozofski fakultet u Zagrebu

Odsjek za psihologiju

ORCID: 0009-0006-8619-6180

Sažetak

U današnjem društvu postoje razni oblici veza, od kojih su neki učestaliji i prihvatljiviji u društvu od drugih. Posljedično, nenormativni oblici veza doživjet će veće neodobravanje i predrasude društva nego ostali. Nošenje s društvenim pritiskom može imati velike posljedice na samu vezu, ali i partnere pojedinačno. Jedne od najkontroverznijih, ali i najzastupljenijih vrsta veza one su s velikom dobnom razlikom među partnerima. Uobičajeno je da su u ljubavnim vezama muškarci nešto stariji od žena, no ako su značajno stariji (engl. *sugar daddy*), moguće je da će takvu vezu društvo osuđivati. Najviše negativnih stereotipa ipak će doživjeti veze u kojima je žena starija od muškarca (engl. *sugar mommy*) i veze u kojima je jedan partner adolescentne dobi. Iako se takve veze ne odobravaju u većini zemalja svijeta, postoje neke kulture u kojima su one učestalije i uobičajene. Dominantno objašnjenje za postojanje veza s velikom dobnom razlikom jest evolucijska teorija koja nalaže da oba spola privlači mladost i zdravlje partnera, ali da su važni i drugi čimbenici, poput ekonomske sigurnosti, emocionalne stabilnosti te mudrosti koje stariji partneri pružaju. Cilj je ovoga rada pružiti cjelovit pregled dosadašnjih istraživanja o toj temi te ponuditi prijedloge za buduća.

Ključne riječi: veze s velikom dobnom razlikom, predrasude, *sugar daddy*, *sugar mommy*

Uvod

Ljudi obično u potencijalnim partnerima traže socijalne karakteristike slične svojim, poput rase, društvene klase, razine obrazovanja i dobi (Niccolai i Swauger, 2021). Istraživanja pokazuju da su oba partnera sretnija u vezi kada su približno iste dobi ili kada je muškarac stariji od žene (Groot i Van Den Brink, 2002). Tijekom svih povijesnih razdoblja u većini zemalja svijeta bilo je normativno da je žena nešto mlađa od muškarca s kojim je u vezi (Bozon, 1991). Prosječna razlika u godinama među partnerima bila je oko tri godine, s tim da je muškarac bio stariji (Buss, 2003). Postoje evolucijska objašnjenja za tu pojavu. Prvo, što je

muškarac stariji, to je veća vjerojatnost da posjeduje više resursa i da je financijski osiguran te da će, posljedično, moći pružiti ekonomsku sigurnost svojoj partnerici (Chesnokova i van Peer, 2021). Također, to bi značilo da će moći pružiti sigurnost i zaštitu njihovoj djeci (Groot i Van Den Brink, 2002). Osim toga, male razlike u dobi partnera pospješuju njihov reproduktivni uspjeh (Kenrick i sur., 1996), isto kao i zdravlje partnera (Groot i Van Den Brink, 2002). Kada je razlika među partnerima velika, postoji određen rizik za udovištvo žene prije završetka njezinih reproduktivnih godina (Casterline i sur., 1986). Ako do tada nije ostvarila ulogu majke, manja je vjerojatnost da će pronaći novoga, prikladnoga partnera za stvaranje potomstva (Abramitzky i sur., 2011).

Najveći problem s kojim se susreću istraživači veza s dobnom razlikom jest njihovo definiranje. Naime, u svakoj se vezi partneri u određenoj mjeri razlikuju po dobi, no koja se razlika smatra (pre)velikom? Kenrick i suradnici (1996) dobnu su razliku definirali kao razliku među partnerima veću od 10 godina. Muškarci izvještavaju da im je prihvatljivo da je partnerica mlađa od njih oko 5 – 15 godina, s tim da starijim muškarcima odgovara veća dobna razlika. S druge strane, ženama svih dobnih skupina prihvatljivo je da je muškarac stariji od njih najviše 10 godina (Kenrick i sur., 1996). Stoga su i Lehmiller i Agnew (2011) dobnu razliku definirali na isti način. Većina se istraživača s tom brojkom slaže, no Ott i suradnici (2011) za potrebe svoga istraživanja dobnu su razliku među partnerima definirali kao razliku od pet godina. Istim se principom vodila i Bonagura (2024). Međutim, u istraživanju Collissona i De Leon (2018) velika dobna razlika uopće nije konkretno definirana. Budući da prihvatljivost veza s dobnom razlikom varira između različitih kultura, u nekima će dobna razlika biti šire, a u nekima uže definirana.

U većini društava svijeta veze u kojima je žena starija od muškarca ili veze u kojima je muškarac značajno stariji od žene izbjegavaju se (Casterline i sur., 1986). Zaista, univerzalno je potvrđeno da muškarci preferiraju mlađe partnerice, a žene starije partnere (Buss, 1989, prema Buss, 2006). Parovi koji ne prate taj društveni trend, osobito ako je žena starija od muškarca, pobuđuju negativne stereotipe i predrasude (Collison i De Leon, 2018). Pretpostavlja se da su brakovi u kojima se partneri značajno razlikuju u dobi nestabilniji od onih u kojima su dobno slični (Drefahl, 2010). Također, i žene i muškarci nezadovoljniji su što je razlika u godinama među njima veća (Groot i Van Den Brink, 2002). Istraživanja pokazuju da je za muškarce povoljnije da imaju mlađe partnerice, dok je za žene to štetno, te da za oba spola nije korisno da imaju partnere starije od njih samih (Drefahl, 2010). Unatoč tomu veze s dobnom razlikom postoje i opstaju. Cilj je ovoga preglednog rada opisati partnersku dinamiku u vezama

s velikom dobnom razlikom, objasniti stigmatu koja oko njih nastaje te navesti postojeće kulturološke razlike.

Sugar daddies

Prema evolucijskoj teoriji mušjaci i ženke pare se kako bi mogli stvoriti potomstvo i proširiti svoje gene. Plodnost ženke najveća je kad je ona mlađe dobi, iz čega proizlazi činjenica da muškarci preferiraju mlađe i zdravije žene (Buss, 2006). Osim toga, mlađe se osobe generalno smatraju privlačnijima nego starije (Groot i Van Den Brink, 2002). Ta teorija također opisuje da žene traže partnere koji će moći pružiti zaštitu njima i njihovoj djeci. To pronalaze u muškarcima koji su stariji zbog pretpostavke da su oni tijekom svoga života skupili potrebne resurse za preživljavanje (Buss, 2006). Moguće je i da žene preferiraju starije muškarce jer u njima pronalaze neovisnost i životno iskustvo, zbog čega se s njima osjećaju sigurnije (Groot i Van Den Brink, 2002). Pronalaze se podaci da će žene prije izabrati muškarce koji će im pružiti veću sigurnost nego one koji su im više fizički privlačni (Townsend i Lewy, 1990, Todosijević i sur., 2003). Istraživanja također pokazuju da su i muškarci i žene sretniji kad su u vezama u kojima je muškarac stariji od žene jer u njima dobivaju sve ono što izvještavaju da im treba (Groot i Van Den Brink, 2002). Osim već navedenoga, mogući razlog tome činjenica je da muškarci generalno pridaju veću važnost fizičkom izgledu partnerice, zbog čega će tražiti mlađe, zdravije i ljepše žene. S druge strane, žene više preferiraju partnerovu osobnost i resurse koje posjeduje, zbog čega će češće tražiti starije muškarce (Groot i Van Den Brink, 2002). Osim potrebnih resursa, mlađe žene u starijim muškarcima vide i priliku za istraživanje svoje seksualnosti te seksualno eksperimentiranje (Recio, 2021). Neke od njih izjavljuju i da je seksualni odnos sa starijim partnerom najbolji koji su dosad imale (Malta, 2013). Međutim, u nekim vezama sa starijim muškarcima, u kojima je primarni cilj ženama ostvariti financijsku dobit, seksualni odnosi nisu toliko bitni ni pozitivni. Neke žene izjavljuju da osjećaju gađenje kad moraju imati spolni odnos s mnogo starijim muškarcem, a nekima je odbojno i samo ljubljenje s njima (Recio, 2021). Također, mnoge od njih priznaju da se u vezama sa starijim partnerima prakticira BDSM (engl. *Bondage, discipline, sadism, masochism*), koji odražava dinamiku veze – muškarac je dominantan, a žena submisivna. Isto tako navode i da se njihove seksualne potrebe u tim vezama često ne ispunjavaju (Recio, 2021). Iako ostaju u takvim vezama zbog raznih pogodnosti, žene se često u njima ne osjećaju seksualno ispunjeno, pa zbog toga seksualno zadovoljstvo traže s drugim partnerima (Kuate-Defo, 2004).

Čak i kada dođe do razvoda braka u starijoj dobi, muškarci će preferirati mnogo mlađe buduće partnerice (Buss, 2006). Takve će veze biti osobito stigmatizirane jer se doimaju izrazito nejednakima u smislu da stariji muškarac ima više dobiti od veze nego mlađa žena (Collison i De Leon, 2018). Također, često je prisutno mišljenje da se žene upuštaju u veze sa starijim muškarcima zbog lošeg odnosa s ocem (tzv. *daddy issues*), zbog čega u svojim partnerima traže dosad nedobivenu sigurnost, no istraživanja to demantiraju (Skentelbery i Fowler, 2016). Skentelbery i Fowler proveli su *online* istraživanje na 173 žene, od kojih je 44 u vezi s velikom dobnom razlikom, a koje su ispunile nekoliko upitnika o stilu privrženosti i zadovoljstvu vezom. Rezultati su pokazali da većina žena u vezama s velikom dobnom razlikom i vezama bez dobne razlike ima sigurni tip privrženosti te da se ne razlikuju značajno po zadovoljstvu vezom. Iako su najčešće preferencije oba partnera takve da je muškarac stariji, neka istraživanja pokazuju da u tim vezama ima puno više negativnih iskustava nego u vezama u kojima je žena starija od muškarca (Bonagura, 2024). Mlade se žene osuđuje što ulaze u veze sa starijim muškarcima zbog pretpostavke da oni više ne žele imati djecu i vjenčati se (Niccolai i Swauger, 2021). Također, smatra se da mlade žene nemaju moć suprotstaviti se partneru te da su na neki način potisnute i zakinite (Carmichael, 2011). Istraživanja su također pokazala da se mortalitet muškaraca povećava ako su u vezi sa starijim ženama te smanjuje ako su u vezi s mlađima (Drefahl, 2010). S druge strane, takvi nalazi nisu pronađeni u homoseksualnim vezama sa starijim muškarcima (Johns i sur., 2020). Oni pak izvještavaju o dinamici koja ide u korist mlađim partnerima. Stariji partner uložiti će mnogo u odnos s mlađim iako nema sigurnost da će taj odnos potrajati. Zbog poodmakle dobi to bi im bio ozbiljan problem, dok je u mlađih partnera situacija obrnuta – u slučaju prekida oni imaju puno više vremena pronaći drugog partnera, te im ta vrsta (ne)sigurnosti nije problem (Silva, 2023). Isto tako, mlađi partneri u homoseksualnim vezama s dobnom razlikom izvještavaju da im njihovi stariji partneri pružaju mentorstvo, brigu i primjer kako se nositi s homofobijom (Winer, 2024).

Sugar mommies

U medijima se partneri u vezama s velikom dobnom razlikom često opisuju terminima poput *sugar daddy*, *sugar mommy*, *cougar*, *silver fox*, *gold digger* i slično. Promatrajući samo te nazive, može se primijetiti svojevrsan dvostruki standard za muškarce i za žene. Starije se muškarce na neki način uzvisuje nazivajući ih *sugar daddy* ili *silver fox*, a starije se žene prikazuje predatorski i izrabljivački rabeći naziv *cougar* (Niccolai i Swauger, 2021). Generalno

postoji veća stigma oko veza u kojima je žena starija od muškarca, a veća je to što je i razlika u godinama veća (Lehmiller i Agnew, 2008). Iako i muškarci i žene starenjem doživljavaju sve više stigme, u žena je ona izraženija. Budući da je u društvu općenito veći naglasak na fizičkom izgledu žene nego muškarca, a taj se izgled s dobi poprilično mijenja, starije žene iskusit će više neodobravanja i stigmatizacije nego muškarci (Niccolai i Swauger, 2021).

Sasvim je razumljivo zašto su mlađi muškarci privlačni starijim ženama – mladost je više povezana s privlačnošću nego starost (Groot i Van Den Brink, 2002). Mogući je razlog i to što su mlađi muškarci sposobniji za rad i skupljanje resursa nego stariji te su generalno uzbudljiviji i pružaju nova iskustva starijim partnericama (Silva, 2023). Također, žene preferiraju mlađe muškarce i zbog toga što imaju veću seksualnu izdržljivost, što za posljedicu ima veće seksualno zadovoljstvo i produženo trajanje užitka starijih partnerica (Tembo i Mambwe, 2021). Nadalje, u takvim vezama žene imaju dojam da imaju više moći od partnera, zbog čega se osjećaju vrijedno i zadovoljno u inače patrijarhalnom društvu (Lehmiller i Agnew, 2008). Najzad, mogući čimbenici koji također utječu na to da starije žene biraju mlađe muškarce jesu i promjena životnog stila žena u modernom dobu, društvene mreže te veća socioekonomska samostalnost žena (Tembo i Mambwe, 2021). Zbog tih se čimbenika žene više ne moraju oslanjati na starije muškarce kako bi preživjele.

S druge strane, postavlja se pitanje zašto su starije žene privlačne mlađim muškarcima. Budući da evolucijska teorija nalaže da muškarce privlači plodnost žene, a ne izričito njezina dob, postaje jasno zašto. Naime, muškarce adolescentne dobi više će privlačiti nešto starije žene od njih samih nego žene iste dobi ili mlađe zbog činjenice da su nešto starije žene više plodne (Buss, 2006). Osim toga, postoje i drugi razlozi zašto se starije žene ponekad preferira više nego mlađe. Muškarci su izvještavali da su one samopouzdanije, emocionalno stabilnije, imaju više životnog iskustva te nisu opterećene osnivanjem obitelji, zbog čega su im izrazito privlačne (Patrick, 2019). Doista, neke starije žene smatraju naziv *cougar* komplimentom te se često šale na svoj račun, što može biti odraz visokog samopouzdanja (Niccolai i Swauger, 2021). One također izražavaju veći stupanj odanosti vezi, veće zadovoljstvo vezom te veću intimnost s partnerom. Mogući je razlog tomu taj što će žene ući u takvu vezu samo ako su uvjeti za nju povoljni, odnosno ako se s partnerom slaže u stavovima, interesima i slično (Lehmiller i Agnew, 2008). Muškarci također izražavaju da su starije žene iznimno seksualne i da im je spolna intimnost s partnerom vrlo važna stavka u vezi (Malta, 2013). Moguće je da se u toj dobi osjećaju seksualno slobodnije i da žele nadoknaditi sve ono što nisu dobile od partnera u

prethodnim vezama (Malta, 2013). Međutim, neka istraživanja ukazuju i na negativne strane tih veza. Žene koje su udane za mnogo mlađe muškarce imaju veći mortalitet nego žene udane za muškarce približno iste dobi (Drefahl, 2010). Razlog u podlozi možda je povećani stres koji žene doživljavaju zbog raznih suprotnosti u mišljenju i iskustvima između sebe i partnera (Banks i Arnold, 2001). Isto tako moguće je da su te veze rijetke i da završavaju brzo jer starije žene više nisu u godinama u kojima mogu rađati djecu, pa ih muškarci koji žele zasnovati obitelj onda napuštaju (Bozon, 1991). Ipak, istraživanja pokazuju da žene generalno imaju više socijalnih kontakata te da su manje ovisne o brizi mlađih partnera u starijoj dobi, zbog čega samoća nema štetan učinak na njih (Drefahl, 2010).

Predrasude o vezama s velikom dobnom razlikom

Očekivano je da će se osobe u vezama s velikom dobnom razlikom susresti s mnogobrojnim i čestim negativnim stereotipima i predrasudama. Takvi negativni stereotipi uglavnom impliciraju da jedan partner ima više prednosti u vezi nego drugi, odnosno da su odnosi u takvoj vezi nejednaki (Collisson i De Leon, 2018). Najčešće mišljenje jest da stariji muškarac traži mlađe žene zbog njihove ljepote i plodnosti ili, iz druge perspektive, da mlađe žene odabiru starije muškarce zbog financijske sigurnosti (Banks i Arnold, 2001). Ipak, istraživanja pokazuju da se partneri s razlikom u godinama uglavnom upoznaju na tradicionalne načine te da ne vrijedi pretpostavka o aktivnom traženju mlađih ili starijih partnera radi potencijalne koristi (Niccolai i Swauger, 2021). Nadalje, stereotipi uključuju i to da su takvi odnosi manje zadovoljavajući, traju kraće, da jedan partner iskorištava drugoga, ali i da mlađi partner u starijem traži majčinsku ili očinsku figuru (Banks i Arnold, 2001). Neka istraživanja pokazala su da parovi s velikom dobnom razlikom doživljavaju veći stupanj društvenog neodobravanja nego parovi u međukulturalnim ili istospolnim vezama (Lehmiller i Agnew, 2008), unatoč činjenici da su te veze više prihvaćene u društvu nego potonje (Niccolai i Swauger, 2021). Također, pokazalo se da se veze s velikom dobnom razlikom manje odobravaju što je razlika u godinama veća te u situacijama kada je žena starija od muškarca (Banks i Arnold, 2001). Kad se u obzir uzme evolucijska teorija, nije posve jasno iz kojih razloga parovi gdje je muškarac stariji, a žena mlađa, doživljavaju negativne stereotipe, dok je za suprotnu situaciju sasvim razumljivo. Mogući razlog protivljenju odnosima u kojima je muškarac značajno stariji od žene može biti mišljenje da ti partneri nemaju ništa zajedničko ili pak da će žena u mlađim godinama vjerojatno ostati udovica zbog starosti svog partnera i bolesti koje ta starost sa sobom nosi (Banks i Arnold, 2001). Uz to, mlađi partneri vjerojatno će se

morati brinuti o svojim starijim partnerima kasnije u životu jer će ostarjeti puno ranije (Silva, 2023). Negativni stereotipi poput navedenih mogu utjecati na parove na način da smanjuju njihovo zadovoljstvo vezom te dovode do manje predanosti vezi (Lehmiller i Agnew, 2008). Osim toga, mogu negativno utjecati i na mentalno zdravlje osoba u takvim vezama te potaknuti osjećaj srama (Scolpino i Steele, 2024). Zanimljivo je to što su ljudi sami otvoreni ideji da budu u vezi s velikom dobnom razlikom, no ne odobravaju takve veze u drugih (Lehmiller i Agnew, 2008). Pokazalo se i da se muškarci i žene svih dobi ne razlikuju u stupnju predrasuda i stereotipa koje imaju o parovima s velikom dobnom razlikom, odnosno da ih ljudi svih uzrasta procjenjuju jednako negativno (Collisson i De Leon, 2018).

Postavlja se pitanje kako, unatoč svim predrasudama koje ti parovi doživljavaju, njihove veze i dalje opstaju. Neka istraživanja pokazuju da suočavanje sa stigmom, u obliku pričanja šala o dobnoj razlici, ili pak zanemarivanje te razlike u potpunosti može dovesti do boljeg nošenja sa stereotipima i predrasudama (Niccolai i Swauger, 2021). Autori navode postojanje triju vrsta tehnika nošenja s predrasudama – „prolaženje“, „ismijavanje“ i „odbacivanje“ (engl. *passing, lampooning, dismissing*) – koje služe kao obrana ili protureakcija na stigmatu (Niccolai i Swauger, 2021). *Passing* se odnosi na maskiranje razlike u godinama tako što partneri koji su stariji često imaju mladoliku osobnost, dok oni koji su mlađi sebe doživljavaju zrelijima od vršnjaka. Također, partneri koji se koriste tom tehnikom često imaju nešto manju razliku u godinama, zbog čega izgledaju približno jednake dobi te svoje godine otkrivaju drugima samo kad je to nužno (Niccolai i Swauger, 2021). *Ismijavanje* se odnosi na jednostavno izrugivanje situaciji, odnosno korištenje humora u vezi s dobnom razlikom, dok se pod odbacivanjem podrazumijeva odbijanje i ignoriranje ideje da su veze s velikom dobnom razlikom nenormativne (Niccolai i Swauger, 2021). Pokazalo se da se muškarci i žene podjednako koriste tehnikama prolaženja i ismijavanja, no razlikuju se u korištenju tehnike odbacivanja – muškarci više ignoriraju negativne komentare, dok žene nakon takvih komentara češće imaju potrebu reći nešto pozitivno o svojoj vezi, odnosno uzvratiti negativnom komentaru (Niccolai i Swauger, 2021). Mogući su razlozi tomu što muškarci ne žele ugroziti svoju maskulinitet, pa izbjegavaju suočavanje sa stigmom, dok žene nastoje utjecati na nju i promijeniti osjećaje drugih o svojoj vezi (Niccolai i Swauger, 2021).

Kulturološke razlike

Iako je u većini društava svijeta normativno da je žena nešto mlađa od muškarca te se velike dobne razlike među partnerima često stigmatiziraju, postoje kulture u kojima su one

prihvatljive (Bozon, 1991). Osim toga, u nekim su kulturama i prihvatljivije veze starijih žena s mlađim muškarcima nego obrnuto (Chesnokova i van Peer, 2021). Najviše takvih veza može se pronaći u zemljama jugoistočne Azije i Latinske Amerike, a osobito na Filipinima i Kostarici, gdje one čine 16 – 18 % sveukupnih veza u tim zemljama (Casterline i sur., 1986). Pozitivniji stavovi o vezama u kojima je žena starija od muškarca pronalaze se i u Brazilu, gdje se takve veze ocjenjuju podjednako pozitivno kao i veze u kojima je muškarac stariji od žene (Chesnokova i van Peer, 2021). Mada rijetko, u Zambiji se također pronalaze veze s dobnom razlikom u kojima je žena značajno starija od muškarca (Tembo i Mambwe, 2021). Ipak, razlozi zbog kojih takve veze nastaju vrlo su različiti u tim dvjema državama. Moguće je da su u Brazilu i ostalim državama Južne Amerike veze starijih žena s mlađim muškarcima „ništa novo“ zbog popularne kulture i medija koji svakodnevno prikazuju takve veze u sapunicama, pa ih samim time i normaliziraju (Chesnokova i van Peer, 2021). U Zambiji se ne prikazuju takve veze na televiziji, ali se slijede tradicionalna vjerovanja poput onoga da sjeme mladog muškarca usporava starenje i pomlađuje kožu žene (Tembo i Mambwe, 2021).

S druge strane svijeta, u Ukrajini, veze u kojima je žena starija od muškarca društvo osuđuje, isto kao i u većini drugih zemalja (Chesnokova i van Peer, 2021). Veze u kojima je muškarac značajno stariji od žene u nekim se društvima potiču, a u drugima oštro osuđuju (Casterline i sur., 1986). Bozon (1991) navodi da takve veze nemaju isto značenje u nekim azijskim državama kao što imaju, primjerice, u Europi ili Americi. U nerazvijenim državama, kao što su Bangladeš i Nepal, žene se udaju dok su još djevojčice za muškarce mnogo starije od njih. Takav je slučaj osobito vidljiv i u afričkim državama, gdje su razlike između žena i muškaraca u braku najizraženije – 15 godina ili više (Casterline i sur., 1986). Hipoteza koja objašnjava tu razliku jest da muškarcima treba neko vrijeme da prikupe resurse kojima bi „platili“ buduću suprugu, a za to vrijeme upuštaju se u neobavezne odnose s drugim ženama. Budući da muškarcima treba mnogo vremena da skupe potrebne resurse, oni će u vrijeme sklapanja braka biti stariji, pa će i razlika u dobi između partnera biti veća (Bozon, 1991). Također, u društvima u kojima se žena nakon udaje doseljava u partnerovu obitelj postoji veća dobna razlika nego u društvima u kojima to nije običaj (Casterline i sur., 1986). U takvim društvima žena obično nema autoritet niti pravo na samostalnu odluku, zbog čega njezina obitelj dogovara udaju s mnogo starijim (i bogatijim) muškarcem od nje (Carmichael, 2011).

Za razliku od toga, u društvima u kojima žena ima jednak status kao muškarac postoji manja dobna razlika među partnerima (Utomo, 2014). Veliku ulogu u tome zasigurno ima i stupanj obrazovanja žene, no rezultati nisu jednoznačni. Primjerice, u državama tzv. zapadnog

svijeta žene postižu veći stupanj obrazovanja te su razlike među partnerima uglavnom manje nego u nerazvijenim zemljama, poput Sirije i Pakistana, u kojima se djevojčice gotovo uopće ne školuju (Casterline i sur., 1986). Razlog tomu može biti činjenica da se zajedno školuju ljudi približno iste dobi, stoga je veća vjerojatnost da će se baš u obrazovnim institucijama pronaći budući partneri koji se neće toliko razlikovati u dobi (Bozon, 1991). No i u zemljama poput Nigerije i Gane žene postižu relativno visoke razine obrazovanja, a ipak su u brakovima s velikom dobnom razlikom (Casterline i sur., 1986). Mogući razlog tomu već je naveden – muškarcima je potrebno vremena kako bi prikupili resurse za „kupnju“ mlade (Ott i sur., 2011). Međutim, iako razina obrazovanja ne utječe izravno na dobnu razliku u vezama, u nekim sredinama ipak utječe na sastav veze. Postoje istraživanja koja su pokazala da su žene više razine obrazovanja mnogo otvorenije za veze s mlađim muškarcima nego žene niže razine obrazovanja. S druge strane, muškarci su generalno otvoreni za veze sa starijim ženama, neovisno o razini obrazovanja i društvenoj klasi (Bozon, 1991; Lehmiller i Agnew, 2011). Također, značajan čimbenik u dobnoj razlici u vezi jest i sredina u kojoj se žena nalazi. Budući da su u ruralnim sredinama Afrike žene uvijek okružene članovima obitelji koji nadgledaju njihovo ponašanje, veze starijih žena s mlađim muškarcima iznimno su rijetke. U urbanim su dijelovima žene slobodnije od utjecaja obitelji, pa su tamo takve veze i češće (Tembo i Mambwe, 2021). Slično je pronađeno i u Indoneziji – u ruralnim su područjima veze više dobno homogene nego u urbanim dijelovima zemlje (Utomo, 2014). Budući da su žene u urbanim područjima samostalnije i slobodnije u svakom smislu, ne čudi da će biti slobodnije u izboru partnera (Tembo i Mambwe, 2021).

Adolescentne veze s velikom dobnom razlikom

Ne doživljavaju se sve veze s velikom dobnom razlikom jednako – neke se toleriraju više od drugih. Pa tako se odnosi u kojima je jedan partner adolescentne dobi, a drugi stariji gledaju negativnije od odnosa u kojima su oba partnera odrasla, odnosno punoljetna (Bonagura, 2024). Primjerice, ljudi će reagirati pozitivnije na veze u kojima jedan partner ima 40, a drugi 50 godina nego na veze u kojima jedan ima 16, a drugi 26 godina, iako je razlika u godinama jednaka. Društvo takve veze doživljava kao patološke, bolesne i kriminalne (Rind, 2010). Stoga postoje zakonski određene granice dobi (dob pristanka, engl. *age of consent*) do kojih se seksualni odnosi s maloljetnicima smatraju kažnjivima, a koje često slijede iznimke, poput bliskosti u dobi (primjerice, nije kažnjivo ako 18-godišnjak ima seksualni odnos sa 16-godišnjakinjom u slučaju da je legalna dob pristanka 18 godina). Takav zakon postoji u većini

država svijeta, pa i u Hrvatskoj, u kojoj je dob pristanka 15 godina te se tolerira razlika u dobi od najviše 3 godine (*Sexual rights database*, 2016). Dakle, dijete od 15 godina može nekažnjeno stupiti u seksualne odnose s drugom djecom starijom ili mlađom od sebe najviše 3 godine uz, naravno, obostrani pristanak. Kažnjivim se smatra bilo kakav seksualni odnos (kontaktni ili ne) starije osobe s djetetom mlađim od 15 godina, čak i ako je taj odnos željen od strane djeteta (Kazneni zakon, čl. 158, 2024). To se odnosi i na prikazivanje pornografskog sadržaja djetetu. Međutim, ako dijete ima između 15 i 18 godina, kažnjivo je mamljenje i nagovaranje djeteta na pružanje i korištenje spolnih usluga, sudjelovanje u izradi pornografskog sadržaja te snimanje i pokazivanje seksualnih fotografija/snimki djece (Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2024). U SAD-u se, primjerice, seksualnim zlostavljanjem djece smatra bilo kakva seksualna praksa (dobrovoljna ili prisilna) između maloljetnika i osobe starije pet ili više godina (Rind, 2010).

Česti razlozi za neodobravanje veza odraslih s adolescentima povezani su s mišljenjima da su takve veze nasilne te da stariji partneri iskorištavaju mlađe zbog nadmoći povezane sa starijom dobi (Bonagura, 2024). No moguće je i da se zapravo radi o transakciji usluga. Adolescenti se upuštaju u seksualne odnose sa starijim partnerima kako bi od njih dobili novac, dobre ocjene (ako se radi o učiteljima) i razne druge poklone i pogodnosti (Kuate-Defo, 2004). Istraživanja na afričkim adolescentima pokazuju da su oni prisiljeni na takve odnose kako bi si omogućili ekonomsku sigurnost i pokrili životne troškove (Kuate-Defo, 1998). U takvim vezama, u kojima ovise o partnerovim „nagradama“, adolescenti se rijetko mogu suprotstaviti svojim partnerima i često trpe zlostavljanje (Kuate-Defo, 2004). Isto tako istraživanja pokazuju da su takve veze povezane s više negativnih seksualnih ponašanja, poput intimnog partnerskog nasilja, silovanja te maloljetničkih trudnoća (Nydegger i sur., 2016). Budući da je odnos moći u takvim vezama nejednak, mladim ženama često je nemoguće pregovarati o korištenju zaštite s partnerom, zbog čega su izložene i većem riziku od obolijevanja od AIDS-a (Kuate-Defo, 2004). Otkrivena je i pozitivna povezanost većih dobnih razlika s nekorisćenjem kontracepcijskih sredstava, prisilnim seksualnim odnosima te fizičkim i psihičkim zlostavljanjem (Oudekerk i sur., 2014). Također, pokazalo se da adolescentice koje su bile u vezi sa starijim muškarcem izvještavaju o većem broju negativnih iskustava nego adolescenti koji su bili u vezi s odraslom ženom (Bonagura, 2024). Podaci dobiveni samoiskazom 461 adolescenta i adolescentice koji su bili članovi kriminalnih skupina ukazuju na to da su veze s velikom dobnom razlikom bile prediktivne za počinjenje silovanja u muškaraca u adolescentnoj i odrasloj dobi te za maloljetničke trudnoće u žena (Nydegger i sur., 2016). Pronađena je i pozitivna povezanost vjerojatnosti maloljetničke trudnoće s prvim seksualnim odnosom prije

dobi od 16 godina i dobnom razlikom od tri ili više godina između partnera (Manlove i sur., 2006). No dobiveni rezultati pokazuju da je veličina dobne razlike bolji prediktor negativnih seksualnih iskustava nego sama dob adolescenta zbog veće razlike u znanju, resursima i društvenom statusu između partnera (Bonagura, 2024).

S druge strane, mnogo ljudi izvještava o pozitivnim iskustvima u adolescentnim vezama sa starijim partnerima, čak i nekoliko godina nakon završetka tih veza (Rind, 2010). Navode da su te veze (bile) pozitivne, podržavajuće, osnažujuće te da nisu osjećali pritisak od starijeg partnera (Rind, 2010). Dakako, moguće je da su ti pojedinci imali starije partnere koji su bili emocionalno stabilniji i iz sretnijih obitelji, što je prediktivno za pozitivne odnose u vezi (Bonagura, 2024). Moguće je i da takve veze adolescenti doživljavaju pozitivno zbog pogodnosti koje im njihovi stariji partneri daju, poput novca ili odjeće. Osim toga, veze sa starijim partnerima adolescentima donose i bolji društveni status među vršnjacima jer se mlade žene smatraju „odabranima“ da spavaju s utjecajnim muškarcima u zajednici (Kuate-Defo, 2004). Također, percepcija adolescenta o informiranom pristanku i slobodi izbora, povjerenje u starijeg partnera i percipirana jednakost čimbenici su koji su također mogli pridonijeti pozitivnijim iskustvima u takvim vezama (Bonagura, 2024). S druge strane, vršnjačko nasilje i ostracizam mogu pridonijeti ranjivosti adolescenta koji će tražiti partnera izvan svoje dobne skupine, zbog čega će često biti meta zlostavljačima te posljedično imati negativna iskustva sa starijim partnerima (Bonagura, 2024). Istraživanja pokazuju da žene i mlađa djeca reagiraju negativnije na takve veze nego adolescenti i muškarci (Rind, 2010). Također, moguće je da su društvene predrasude pretjerane te da su iskustva adolescenata pozitivnija nego što se očekuje (Bonagura, 2024). Ako se promotri povijest čovječanstva, veze odraslih s adolescentima u prošlosti bile su česte i nekažnjive: djevojke su se udavale u dobi od 12 do 15 godina, a odrasli muškarci i odrasle žene u nekim društvima imali su odnose s mladićima radi razvoja i edukacije te seksualne inicijacije (Rind, 2010). Takvi se primjeri mogu pronaći i u primata gdje se mladunčad samoinicijativno seksualno povezuje s odraslima, što za posljedicu ima pozitivan osobni i socijalni razvoj (Rind, 2010). No bez obzira na biološku i povijesnu podlogu takvog ponašanja, ono se u današnjem društvu ne odobrava te izrazito osuđuje.

Metodološki nedostaci istraživanja

Zbog osjetljivosti teme i društvenog tabua oko nje istraživači su se koristili raznim načinima kako bi došli do odgovora na svoja pitanja. Iako su istraživanja rezultirala

zadovoljavajućim nalazima, u mnogima od njih pronalaze se metodološki propusti koji dovode u pitanje vjerodostojnost tih nalaza. Primjerice, ekstremni rezultati poput onih koje su Nydegger i suradnici (2016) pronašli ne mogu se generalizirati. Oni su dobiveni na skupini kriminalnih bandi u kojima vrijede drugačija pravila i u kojima devijantno ponašanje nije nepoznanica. Također, treba biti oprezan i pri interpretaciji rezultata Colissona i De Leon (2018) o predrasudama prema parovima s velikom dobnom razlikom. Mada rezultati ukazuju na to da i žene i muškarci svih dobnih skupina jednako negativno procjenjuju takve veze, treba imati na umu da su oni dobiveni na skupini manjoj od 100 ispitanika koju je činilo više od polovice muškaraca. Uobičajen je problem u tim istraživanjima upravo malen broj sudionika. U istraživanju Banks i Arnloda (2001) sudjelovalo je 45 osoba, a u onome Niccolai i Swauger (2021) tek njih 20. U obama istraživanjima većina sudionika bila je ženskog spola, dok je u istraživanju Temboa i Mambwe (2021), od njih sveukupno 30, bilo podjednako i žena i muškaraca. Moguće je da se percepcija muškaraca i žena o vezama s velikom dobnom razlikom razlikuje te da su dobiveni nalazi rezultat pretežito pozitivne percepcije žena.

Nedostatkom se može smatrati i način prikupljanja podataka u tim istraživanjima. U istraživanju Temboa i Mambwe (2021) ispitanici su regrutirani putem *web*-stranice koja nudi novčanu naknadu za sudjelovanje u istraživanjima. Moguće je da su ispitanici riješili upitnik samo radi nagrade, ne izražavajući zapravo svoje pravo mišljenje. Budući da je nekoliko tih istraživanja rabilo *online* upitnike za prikupljanje podataka, postavlja se pitanje koliko su ispitanici bili iskreni u svojim odgovorima. Moguće je da su odgovarali pozitivnije kako bi sebe i svoju vezu prikazali u boljem svjetlu i na taj se način oduprli društvenim stereotipima. Isto tako moguće je da su se za sudjelovanje u istraživanjima, poput onoga koje je proveo Silva (2023), dobrovoljno javljali samo oni pojedinci koji su u sretnim vezama, zbog čega dobivene rezultate ne možemo shvatiti kao realan prikaz te pojave. Nadalje, u nekim su se istraživanjima (Niccolai i Swauger, 2021, Tembo i Mambwe, 2021) sudionici pronalazili metodom lančanog uzorkovanja koja ovisi o društvenoj mreži pojedinca. S druge strane, mnoga su istraživanja rabila podatke iz već postojećih velikih baza podataka, poput Casterlinea i suradnika (1986) ili Drefahla (2010). Problem s korištenjem već prikupljenih podataka jest u tome da možda nemaju sve relevantne informacije, kao što navodi Utomo (2014), ili da su one zastarjele za aktualna istraživanja.

Zbog brojnih metodoloških nedostataka uzorci u istraživanjima nereprezentativni su te se nalazi dobiveni na njima ne mogu generalizirati na sve veze s velikom dobnom razlikom. Tomu pridonosi i činjenica da se u raznim istraživanjima koriste različiti kriteriji za definiranje velike dobne razlike te da su, ovisno o veličini razlike, te veze više ili manje međusobno slične.

Zaključak

Postojanje veza s velikom dobnom razlikom rijetko je, osobito ako su to veze u kojima je žena starija od muškarca ili u kojima je jedan partner adolescentne dobi. Ipak, u raznim društvima i raznim povijesnim razdobljima takve su veze prisutne. U nekim dijelovima svijeta one su normalizirane, pa čak se i potiču, dok je u većini drugih zemalja situacija obrnuta. Razni su razlozi odbacivanja i stigmatiziranja takvih veza, od pretpostavki da mlađi partneri u starijima traže roditeljsku figuru pa sve do mišljenja da stariji partneri iskorištavaju mlađe na razne načine. Iako te pretpostavke nisu u potpunosti pogrešne, za većinu veza s velikom dobnom razlikom one ipak ne vrijede. Zbog niza metodoloških propusta, poput *online* ispitivanja, male veličine uzorka ili ispitivanja na ekstremnim skupinama, dobiveni rezultati trebaju se interpretirati s oprezom.

Još jedan problem jest i činjenica da je istraživanja o velikim dobnim razlikama vrlo malo. Moguće je da zbog velika pritiska društva ili negativnih iskustava u takvim vezama ljudi uopće ne žele sudjelovati u istraživanjima o toj temi. Potencijalno bi bilo korisno pronaći način kako pristupiti toj temi oprezno i s poštovanjem, osobito ako se radi o seksualnom aspektu veze kao predmetu istraživanja. Također, buduća istraživanja trebala bi se baviti homoseksualnim vezama, ali i drugim nekonvencionalnim parovima s velikom dobnom razlikom. Bilo bi i iznimno korisno kada bi se provelo sveobuhvatno međukulturalno istraživanje radi provjere što je točno u podlozi takvih veza – evolucijska teorija ili društvene norme. Najzad, bilo bi zanimljivo ispitati i utjecaj religije na pojavnost takvih veza u društvu.

Bez obzira na predrasude društva istraživanja pokazuju da takve veze nisu toliko negativne kao što ih doživljava društvo. Partneri su u njima često mnogo zadovoljniji i odaniji jedno drugome nego u tradicionalnim vezama. Također, većina partnera u konsenzualnim vezama s velikom dobnom razlikom imat će zadovoljavajući, a prema pojedinim navodima i najbolji dosad seksualni život. Osim toga, i stariji i mlađi partneri osjećat će se sigurnije i slobodnije u izražavanju i otkrivanju svoje seksualnosti. S obzirom na sve navedeno nameće se pitanje – koliko je opravdano osuđivati takve veze išta više nego neke druge?

Literatura

- Abramitzky, R., Delavande, A. i Vasconcelos, L. (2011). Marrying up: The role of sex ratio in assortative matching. *American Economic Journal: Applied Economics*, 3(3), 124–157. <https://doi.org/10.1257/app.3.3.124>
- Banks, C. A. i Arnold, P. (2001). Opinions towards sexual partners with a large age difference. *Marriage & Family Review*, 33(4), 5–18. https://doi.org/10.1300/j002v33n04_02
- Bonagura, A. (2024). *Relationship quality, predictors and outcomes in adolescent age-gap relationships: an exploratory study* (dissertation). City University of New York, New York.
- Bozon, M. (1991). Women and the Age Gap Between Spouses: An Accepted Domination? *Population: An English Selection*, 3, 113-148. <http://www.jstor.org/stable/2949134>
- Buss, D. M. (2003). *The evolution of desire: Strategies of human mating*. New York: Basic Books.
- Buss, D. M. (2006). Strategies of human mating. *Psychological Topics*, 15(2), 239–260.
- Carmichael, S. (2011). Marriage and power: Age at first marriage and spousal age gap in lesser developed countries. *The History of the Family*, 16(4), 416–436. <https://doi.org/10.1016/j.hisfam.2011.08.002>
- Casterline, J. B., Williams, L. i McDonald, P. (1986). The Age Difference Between Spouses: Variations among Developing Countries. *Population Studies*, 40(3), 353-374. <http://www.jstor.org/stable/2174580>
- Chesnokova, A. i van Peer, W. (2021). “There are as many kinds of love as there are hearts”: Age-gap relationships in literature and cultural attitudes. *International Handbook of Love*, 807–826. https://doi.org/10.1007/978-3-030-45996-3_43
- Collisson, B. i De Leon, L. P. (2018). Perceived inequity predicts prejudice towards age-gap relationships. *Current Psychology*, 39(6), 2108–2115. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9895-6>
- Drefahl, S. (2010). How does the age gap between partners affect their survival? *Demography*, 47(2), 313–326. <https://doi.org/10.1353/dem.0.0106>
- Groot, W. i Van Den Brink, H. M. (2002). Age and education differences in marriages and their effects on life satisfaction. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 3(2), 153-165. <https://doi.org/10.1023/A:1019673927286>
- Johns, M. M., Lowry, R., Haderxhanaj, L. T., Rasberry, C. N., Robin, L., Scales, L., Stone, D. i Suarez, N. A. (2020). Trends in violence victimization and suicide risk by sexual identity among high school students — youth risk behavior survey, United States, 2015–2019. *MMWR Supplements*, 69(1), 19–27. <https://doi.org/10.15585/mmwr.su6901a3>
- Kenrick, D. T., Keefe, R. C., Gabrielidis, C. i Cornelius, J. S. (1996). Adolescents’ age preferences for dating partners: Support for an evolutionary model of life-history strategies. *Child Development*, 67(4), 1499. <https://doi.org/10.2307/1131714>
- Kuate-Defo, B. (1998). *Sexuality and reproductive health during adolescence in Africa: With special reference to Cameroon*. University of Ottawa Press.

- Kuate-Defo, B. (2004). Young people's relationships with Sugar Daddies and Sugar Mummies: What do we know and what do we need to know? *African Journal of Reproductive Health*, 8(2), 13. <https://doi.org/10.2307/3583175>
- Lehmiller, J. J. i Agnew, C. R. (2008). Commitment in age-gap heterosexual romantic relationships: A test of evolutionary and socio-cultural predictions. *Psychology of Women Quarterly*, 32(1), 74–82. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2007.00408.x>
- Lehmiller, J. J. i Agnew, C. R. (2011). May-December paradoxes: An exploration of age-gap relationships in Western society. In W. R. Cupach & B. H. Spitzberg (Eds.), *The dark side of close relationships II*, 39-61. Routledge/Taylor & Francis Group.
- Malta, S. (2013). Love, sex and intimacy in new late-life romantic relationships (Version 1). Swinburne. <https://doi.org/10.25916/sut.26263805.v1>
- Manlove, J., Terry-Humen, E., & Ikramullah, E. (2006). Young teenagers and older sexual partners: Correlates and consequences for males and females. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 38(4), 197–207. <https://doi.org/10.1363/3819706>
- Kazneni zakon. (2024). *Narodne novine*, br. 36/24. Dostupno na <https://www.zakon.hr/z/98/kazneni-zakon>
- Niccolai, A. i Swauger, M. (2021). Minding the (age) gap: The identity and emotion work of men and women in age-discrepant romantic relationships. *Sociological Focus*, 54(1), 19–38. <https://doi.org/10.1080/00380237.2020.1845258>
- Nydegger, L. A., DiFranceisco, W., Quinn, K. i Dickson-Gomez, J. (2016). Gender norms and age-disparate sexual relationships as predictors of intimate partner violence, sexual violence, and risky sex among adolescent gang members. *Journal of Urban Health*, 94(2), 266–275. <https://doi.org/10.1007/s11524-016-0068-3>
- Ott, M. Q., Bärnighausen, T., Tanser, F., Lurie, M. N. i Newell, M.-L. (2011). Age-gaps in sexual partnerships: Seeing beyond 'sugar daddies.' *AIDS*, 25(6), 861–863. <https://doi.org/10.1097/qad.0b013e32834344c9>
- Oudekerk, B. A., Guarnera, L. A. i Reppucci, N. D. (2014). Older opposite-sex romantic partners, sexual risk, and victimization in adolescence. *Child Abuse & Neglect*, 38(7), 1238–1248. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.03.009>
- Patrick, W. L. (2019). *Why some younger men prefer to be with older women*. Psychology Today. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/why-bad-looks-good/201908/why-some-younger-men-prefer-to-be-with-older-women>
- Recio, R. P. (2021). *Who's your daddy?: The sugar baby phenomenon and intimacy in a neoliberal era* (thesis). Nottingham Trent University, Nottingham.
- Rind, B. (2010). Social response to age-gap sex involving minors. *Boyhood Studies*, 4(2), 113–125. <https://doi.org/10.3149/thy.0402.113>
- Scolpino, D. i Steele, H. (2024). Age-Gap Relationship Stigma: A Study on the Effects of Stigmatization and Attachment on Individuals in Age-Gap Relationships. *The New School Psychology Bulletin*, 21(1), 49–64.
- Sexual rights database. (2016). <https://sexualrightsdatabase.org/countries/425/Croatia>

Silva, T. J. (2023). *Daddies of a different kind: Sex and romance between older and younger adult gay men*. New York University Press.

Skentelbery, S. G. i Fowler, D. M. (2016). Attachment styles of women-younger partners in age-gap relationships. *Evolutionary Behavioral Sciences*, 10(2), 142–147. <https://doi.org/10.1037/ebs0000064>

Tembo, J. i Mambwe, P. (2021). Exploring socio-economic factors contributing to the emergence of large age-gap romantic relationships involving older women and younger men in chipata, Zambia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 05(03), 392–398. <https://doi.org/10.47772/ijriss.2021.5325>

Todosijević, B., Ljubinković, S., i Arančić, A. (2003). Mate Selection Criteria: A Trait Desirability Assessment Study of Sex Differences in Serbia. *Evolutionary Psychology*, 1(1). <https://doi.org/10.1177/147470490300100108>

Townsend, J. M. i Levy, G. D. (1990). Effects of potential partners' physical attractiveness and socioeconomic status on sexuality and partner selection. *Archives of Sexual Behavior*, 19(2), 149–164. <https://doi.org/10.1007/bf01542229>

Utomo, A. J. (2014). Marrying up? trends in age and education gaps among married couples in Indonesia. *Journal of Family Issues*, 35(12), 1683–1706. <https://doi.org/10.1177/0192513x14538023>

Winer, C. (2024). Book review: *daddies of a different kind: Sex and romance between older and younger adult gay men* by Tony Silva. *Gender & Society*, 38(2), 307–309. <https://doi.org/10.1177/08912432241230932>

Abstract

In today's world, there are various forms of relationships, some of which are more common and more acceptable than others. Consequently, those forms of relationships that are non-normative will experience greater social disapproval and prejudice. Coping with the pressure of society can have great consequences for the relationship itself, but also for the partners individually. One of the most controversial, but also the most common types of relationships, are age-gap relationships. In relationships, it is common for men to be slightly older than women, but if they are significantly older (sugar daddy), there is a possibility that such relationship will be condemned by society. Relationships in which the woman is older than the man (sugar mommy) and relationships in which one partner is an adolescent will experience the most negative stereotypes. Although such relationships are frowned upon in most countries of the world, there are some cultures where they are more common and normalized. The dominant explanation for the existence of age-gap relationships is the evolutionary theory that dictates that both sexes are attracted to the youth and health of the partner, but that other factors such as economic security, emotional stability and wisdom that older partners provide are also important. The aim of this paper is to provide a comprehensive overview of previous research on this topic and to offer suggestions for future research.

Key words: age-gap relationships, prejudice, sugar daddy, sugar mommy